

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
וירא
מרחשון ה'תשע"ד ב'שכ"ה
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

חשיבות עניין שלום בית בין איש לאשתו, ראייה לכך מאברהם אבינו ע"ה, הנהגות והלכות בעניין כיבוד האשה מתוך חלק נוסף של שלחן ערוך המקוצר שעדיין בכתובים.
המשך והרחבה בעניין ישיבה על גבי קרקע בתשעה באב אחר חצות או רק בתפילת מנחה, וכן לגבי אבלים ממש.
עניין הצרות והייסורים והגליות שסבלו עם ישראל במשך הדורות, גלות תימן קשה מכולן, והשלמת דברי בעל מכתב מאליהו בהסבר גלות עם ישראל בין האומות וכן בארץ ישראל כיום.
דברי מרן שליט"א בעניין הבחירות לרשויות המקומיות, ובפרט בעיר אלעד ובעיר בני ברק.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:
קול הלשון – 03-6171031
מספר השיעור במערכת קול הלשון – 353
מספר השיעור בדיסקים – 227

השיעור מוקדש
ע"י ידידנו הרב רפאל גדסי הי"ו,
לע"נ אמו מרת רבקה בת ר' דוד מנוחתה בגן עדן,
שנלב"ע השבוע ביום שני,
תנצב"ה אכ"ר.

השיעור מוקדש ע"י ידידנו הרב רפאל גדסי הי"ו, לע"נ אמו מרת רבקה בת ר' דוד מנוחתה בגן עדן, שנלב"ע השבוע ביום שני, תנצב"ה אכ"ר.

חשיבות עניין שלום בית בין איש לאשתו, ראייה לכך מאברהם אבינו ע"ה, הנהגות והלכות בעניין כיבוד האשה מתוך חלק נוסף של שלחן ערוך המקוצר שעדיין בכתובים.

נפתח בעניין חשוב, השייך לפרשת השבוע. כתוב בגמ' מסכת בבא מציעא ודף פז ע"א, על הפסוק וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי אִיִּה שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ, וַיֹּאמֶר הֲנִי בְּאֶהֱלֵךְ וּבְרֵאשִׁית יְיָ, ט"ז, להודיע ששרה אמנו צנועה היתה. א"ר יהודה אמר רב ואיתימא רבי יצחק, יודעים היו מלאכי השרת ששרה אמנו באהל היתה, אלא מאי 'באהל'? מה הם שואלים? הרי הם ידעו? כדי לחבבה על בעלה. רבי יוסי ברבי חנינא אמר, כדי לשגר לה כוס של ברכה.

במאמר זה, דנו הרבה המפרשים, וברצוני לעמוד על נקודה אחת נוספת, כי לא ראיתי שהעירו עליה. מהו שורש העניין של לחבבה על בעלה? מלאכי השרת, קדושי עליון באים אל אברהם אבינו, ויש להם עוד מטרה, לחבב את אשתו עליו. הרי אברהם אבינו, אבי עם ישראל, הוא עמוד החסד, וכי יש לו בעיה שצריך לחבב את אשתו עליו? שיתחשב בה ויכבדה ויעריך אותה? אלו דברים נשגבים מבינתנו, שאיננו חושבים עליהם.

בודאי שיש כאן דברים גבוהים ונסתרים, כל עניין שלום בית הוא דבר חשוב מצד עצמו, גם בעוה"ז, אבל כנראה ישנם גם דברים עליונים, שאפילו מלאכי השרת צריכים לחשוב על כך. דהיינו, כשיש שלום למטה, יש גם שלום למעלה.

אמנם לא צריכים להגיע להסבר הנ"ל, אלא בס"ד אפשר לבאר, גם מבלעדי זאת ובנוסף על כך, שבד"כ בעל אשר חי עם אשתו, לפעמים אינם מחשיבים כ"כ האחד את השני. שמעתי בשם אחד מגדולי הרבנים שאמר, שישנם אנשים מאד חשובים, שנשותיהם אינן

מעריכות אותם, כיון שהן רואות את בעליהן עם פיגמה. הוא יכול להיות צדיק גדול וחשוב וגאון, אבל היא רואה אותה גם במצבים לא הכי מכובדים, לכן יורד ערכו בעיניה. מצד שני, גם האיש כלפי אשתו, למרות שהיא כ"כ טובה וחכמה, ועושה כ"כ הרבה דברים, אבל הקשר ביניהם נידוש במשך הזמן. אברהם אבינו כבר היה בגיל מאה, ואשתו בגיל תשעים. אמנם איננו מבינים כלל את דרגתו של אאע"ה, אנו לא מגיעים לציפרי רגליו. וגם שרה אמנו, כידוע שהיתה סוכה ברוה"ק. א"כ, מהו העניין שישחב אותה עליו? כנראה אלו דברים, שההרגל עושה את שלו, ועלינו לדעת זאת. למרות שהוא האדם השלם והגדול ביותר, אבל מתרגלים אחד לשני, אפילו מלאכים קדושי עליון, משתדלים בעניין הזה, ואפילו את אאע"ה צריך לעורר את הנושא הזה, כמש"כ 'אם תעירו ואם תעוררו'. ועלינו לחזק עניין זה ולחשוב עליו.

בשלחן ערוך המקוצר, בחלק שעדיין לא יצא לאור, בהלפות שלום בית כתבתי כך, האיש מצווה לכבד את אשתו יותר מגופו, ולאהוב אותה כגופו. ואם יש לו ממון, ירבה להיטיב לה כפי ממונו. כפי שידוע מאמר חז"ל [בגמ' יבמות דף ס"ב סוף עמוד ב', האוהב את אשתו כגופו, והמכבדה יותר מגופו וכו', עליו הכתוב אומר, וַיִּדְעָתָּהּ כִּי שְׁלוֹם אֶהְיֶה לָּהּ, [איוב ה', כ"ד]. והמשמעות היא, שדרך הנהגתו איתה, וצורת הדיבור, וכל שאר הדברים, יהיו בכבוד גדול יותר מעצמו. כגון שנאמר [שמואל א, א, ה] וּלְחַנְּנָה יִתֵּן מְנָה אֶחָת אֶפְסִים, וּלְחַנְּנָה יִהְיֶה חוֹלֵק חֶד בְּחִיר. דהיינו, שנותן לה מנה מכובדת וחשובה יותר ממה שהוא נותן לעצמו. וכפי שראיתי בספר שבט מוסר [פרק ט"ז סעיף צ"ד] שכותב, והוי זהיר לתת ממבחר המאכל בפי אשתך. לדאוג לתת לה את האוכל הכי משובח. כדי שתהיה כל דעתה עליך, ותגדל בניך בחיבה, ותדריכם לתורה למלא רצונך. כך נראה לי בס"ד הפשט. אבל מהרש"א מפרש קצת אחרת [ביבמות דף ס"ב ע"ב], מכבדה

שערי יצחק – השיעור השבועי

גאותו בלב נכנע ואמיתי יפייסנה ויבקש סליחה ממנה [שם בש"ע המקוצר הערה י"ז].
אולי ישנם גברים החושבים, שלא מתאים לעשות כך. הם אומרים, 'אני אלך ואבקש ממנה סליחה!'.
לכן, ברצוני לספר על הגאון הרב שלום יצחק הלוי זצ"ל, מחבר ספר 'דברי שלום' ושו"ת 'דברי חכמים', שהיכרתי אותו בירושלם עיקרית כמה פעמים בסוף ימיו. הוא היה ת"ח, גאון צדיק ועניו. פעם אחת באתי לביתו, עדיין הייתי בחור בישיבת קול תורה, וישבתי עמו בזמן שהוא היה לומד בספר. אני הייתי שואל אותו שאלות, הוא ענה לי, ומיד חזר לספר. כזאת התמדה. זקן צדיק שהיה יותר מגיל שמונים שנה. בכל אופן, לפני כן הוא היה רב העדה בת"א, לפני שחזר לירושלם הוא היה דיין בת"א, ובבית הדין בד"כ גמרו את העבודה בשעה אחת בצהרים, והלכו מיד הביתה.

יום אחד, באמצע שהיה בבית דין, קראו לו לכותל המערבי להתפלל על יהודי אחד שהיה ממש בסכנת נפשות. אירגנו תפילה, והיה צריך בשביל כך כנראה עשרה אנשים. דא עקא, שבימים ההם לא היה טלפון, להודיע דברים כאלה. לכן הוא הלך בדחיפות רבה, ומיד אח"כ חזר והגיע לביתו בשעה שלוש. באותו הזמן, אשתו חיכתה וחיכתה, עד שהגיע בסופו של דבר. כשהוא חזר הביתה, ראה את אשתו יושבת אבלה וחפזית ראש, רח"ל. היא ממש נבהלה, מי יודע מה קרה לו? אתם יודעים, אשה במצבים כאלה, חושבת על הכי גרוע, שהנה תקף וכו', איזה בשורה רעה יגידו לה, רח"ל. כשהיא ראתה אותו, אמרה לו, 'מה עשית לי?' 'איפה היית?' והוא אומר לה, 'תשמעי, קראו לי, ולא יכלתי...', וכו'. כל מה שאמר לה, לא עזר. אמרה לו, 'ממש כבר לא ידעתי איפה אני...'. ואז הוא ניגש ואמר לה, 'אני מבקש סליחה', ורק בכך היא נרגעה. למרות שהוא ניסה כ"כ להצטדק ולהסביר בשכל, שלא היתה לו ברירה, הכריחו אותו ולקחו אותו עם

יותר מגופו, דהיינו להלבישה בגדים מכובדים יותר ממנו וכו'.

שאלה מהקהל: מתי כבר יצא החלק הזה לאור, אנחנו מצפים?
תשובת מרן שליט"א: לכל זמן, ועת לכל חפץ. בעזרתו יתברך.

אינני רוצה לדבר לפרטי פרטים, אבל בכל אופן ישנו דבר חשוב, שהרבה אנשים לא שמים לב אליו, והוא מה שחז"ל אומרים, שמותר לאדם להחניף לאשתו. דהיינו, למרות שחניפות אסורה, אבל לאשתו מותר להחניף. משום שלום ביתו. ואפילו ברב ותלמיד, שהתלמיד צריך להחניף לרב, כי כך הרב יתייחס אליו יותר, כפי שמפורש במאמר חז"ל שהבאנו בש"ע המקוצר הלכות שמירת הלשון בחלק י"ד [סי' קמ"א הערה י"ט].

אבל תשמעו דבר נוסף שכתוב בספר הזה"ק ובראשית דף מט ע"ב, צריך לומר לה דברים נעימים, לעורר את האהבה עד שתחפץ. לשבח אותה, שאין כמותה בנמצא. אין כמוה בעולם. כעין מה שנאמר, רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלן [משלי ל"א, כ"ט]. כי לאשה מאד חשוב, איך בעלה מתייחס אליה, בכל מלה והערכה, כל התייחסות שוה עולם ומלואו. הגברים אינם חושבים ולא מבינים את העניין, אבל מי שיתבונן בדבר, יגיע למסקנא הזאת. כפי ששמעתי שאנשים מומחים בשלוסבית האומרים, כי כל אשה צריכה חמש מחמאות בכל יום. אפילו יכול להיות שזהו המינימום, לפחות חמש מחמאות. פירוש, שעל כל דבר ודבר שהיא עושה, היא צריכה שבעלה יתייחס אליה ויכבדה. לדוגמא, שיגיד לה 'כמה טוב האוכל שעשית'. וכך על כל פרט ופרט. ומי שלא מאמין, שינסה זאת, ויראה שזהו 'עולם אחר'.

כיון שלפעמים קורות טעיות, שהבעל פוגע באשתו. א"כ, מה צריך לעשות? אם חטא בכך וכיוצא, יכול לתקן הדבר, ימהר להכניע את

הרכב, ולא היתה אפשרות לבוא ולהודיע בבית. תדעו לכם, רק באופן הזה. אתם יודעים, היא העריכה אותו כ"כ, שכאשר הוא נפטר היא אמרה, 'הוא מה פְּנֵשׁ רְגָאָל, הוא פֶּאן מלאך', דהיינו 'הוא לא היה איש רגיל, הוא היה מלאך'.

שאלה מהקהל: א"כ איך היא צעקה על מלאך? תשובת מרן שליט"א: אחר כך היא הבינה שהוא מלאך. אבל בלאו הכי היא לא צעקה, אלא היא פשוט לא נרגעה, היתה ממש נסערת ובוכיה. בראש שלה, היא כבר אלמנה, ה' ישמרנו. עד שביקש ממנה סליחה.

בהמשך בשע"ה והלכות שלום בית סעי' ד"ן כתבתי כך, צריך הבעל להיזהר מאד שלא לבייש את אשתו, ושלא לצערה אפילו בדברים, כי דמעתה מצויה. וכמש"כ לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו, שאין הברכה מצויה בתוך ביתו של אדם, אלא בשביל אשתו. ישנם גברים החושבים, כי הכל בסדר, אבל אינם יודעים שהנשים שלהם בוכות שלא בפניהם. בוכות מאד. וכבר אחז"ל שהאשה דמעתה מצויה. וזה חמור מאד.

דרך אגב, ישנו הבדל בין הדור שלנו, לדורות שעברו. מי שמכיר את הנשים בדור שעבר, האמהות שלנו, לא היה מצוי שהאשה ביקשה מבעלה לעזור לה להלביש את הילדים או לשטוף כלים וכדומה. לעומת זאת, מצוי בזמנינו, שהנשים מבקשות מבעליהן שיעזרו להן בענייני הבית, ואפילו בהלבשת הילדים ובשטיפת כלים וכיוצא בהן, ולבני הדור הישן דרישה זאת נשמעת תמוהה מאד. הם אינם מבינים, מה? הוא צריך לעזור לה? היא תסתדר לבד עם הילדים. אכן פעם זה היה נכון, אבל ישנו הבדל פשוט מאד, בין הדור שגדל בתימן, לבין הדור של ימינו. בתימן, גרו בבית כל המשפחה המורחבת, אפילו שלשה דורות, גרו בכמה קומות. כל האחים היו בבית אחד, וכל הנשים היו כולן גיסות, לכן היו הרבה נשים בבית, וכולן באותו בניין עצמו, עזרו אחת

לשנייה ביחד עם הסבתא, ממילא הגברים בכלל לא התעסקו בטיפול בילדים ולשטוף כלים. הם היו תמיד בחוץ, והנשים היו בבית בלבד. אבל היום, בעל ואשתו לבד. ובגלל כל השכלולים של החיים, ישנו לחץ גדול, והיא אינה יכולה לעמוד בעומס, 'מאין יבוא עזרי', רק בעלה יכול לעזור לה. על כן מצוה גדולה לבעלה לסייעה, וחסד גדול הוא עושה. 'מבשרך אל תתעלם'. ואם ישנן נשים שלצערינו בעוה"ר נאלצות לצאת החוצה לצורך פרנסת הבית, אם היא עוזרת לו בפרנסה, גם הוא צריך לעזור לה בעניינים המוטלים עליה.

לכן אל תתפלאו, ואפשר לראות זאת אצל האשכנזים. מי היה מאמין שבעל האגרות משה זצ"ל, כשהיה קם מוקדם בבוקר וראה שישנם כלים בכיור, הוא היה שוטף אותם. הגר"מ פיינשטיין, בעל אגרות משה, ששמו יוצא מסוף העולם ועד סופו. וכמו כן הסטייפלר זצ"ל, בעל קהילות יעקב, שהיה פעם באסיפת רבנים בירושלים, ואח"כ יצא מירושלים ונסע בחזרה לב"ב, הוא ביקש מהנהג שיחזור בחזרה לירושלים, והלך ונכנס לחנות וקנה מתנה. שאלוהו על פשר הדבר, והוא ענה, 'רציתי לקנות מתנה לרבנית, כדי שתדע שאפילו שאני בירושלים אני חושב עליה'. צריך לדעת, גדולי עולם כך התנהגו. אשה מצפה למתנה ולהפתעה מבעלה, מצפה ליחס ולמלה טובה, וצריכים לדעת שהדבר חשוב מאד. ובמצבים כאלה, הבית משתנה לאין ערוך. זהו הפירוש, לחבבה על בעלה'.

כדאי להביא את דברי החזון איש באיגרתו, שמסביר כיצד ישמח אדם את אשתו. הרי יש בתוה"ק מצות 'ושמח את אשתו אשר לקח', טבע האשה להתענג על חֶנֶה בעיני בעלה, ואליו עיניה נשואות. עליו להשתדל להראות אהבה וקירוב, בריבוי שיחה וריצוי. מה שאחז"ל במסכת אבות, אל תרבה שיחה עם האשה, אין מדובר כשהיא צריכה ריצוי. ק"ו לחתן בשנה

שערי יצחק – השיעור השבועי

המשך והרחבה בעניין ישיבה על גבי קרקע בתשעה באב אחר חצות או רק בתפילת מנחה, וכן לגבי אכלים ממש. דיברנו בשיעור שעבר, על שאלתו של הרב דוד צפירה הי"ו מהעיר נתיבות, בקשר לתשעה באב אחרי חצות היום. כבר אמרנו, שהלואי ושאלה זאת כבר לא תהיה, אבל זאת שאלה הנוגעת גם לאבילות באופן כללי. אקרא לכם את לשון השאלה פחות או יותר. בדין ישיבה ע"ג קרקע בת"ב, רציתי לברר איך לנהוג למעשה לדין. כי המנהג המפורסם כיום בכל קהילות הספרדים, שנמנעים לשבת על הכסא רק עד חצות ותו לא, כשיטת הרמ"א דלא כשו"ע. וגם בספרים המועטים שחיפשתי והסתכלתי, כמעט ולא מצאתי אחד מחכמי הספרדים שהעלה את שיטת השו"ע הלכה למעשה.

הרי ישנה מחלוקת בין מרן לרמ"א, עד מתי יושבים בת"ב על הקרקע? מרן כותב ונסימן תקנ"ט סעיף ג', ליל ת"ב ויומו, יושבים בבית הכנסת לארץ עד תפילת המנחה. והרמ"א מוסיף, ועכשיו נהגו לישוב על ספסליהם מיד אחרי שיצאו מבית הכנסת שחרית, ומאריכין עם הקינות עד מעט קודם חצות. א"כ יוצא, שבעצם כאשר הפסיקו לומר את הקינות, עדיין לא הגיע זמן חצות. אא"כ הולכים מבית הכנסת לבית הקברות, כמו שכתב הרמ"א בסוף הסימן. א"כ מאז שיחזרו, כבר עבר חצות, ואז כבר מותר לשבת על הספסל. נמצא שישנן שתי דעות. לדעת מרן, אסור לשבת על כסא 'עד תפילת המנחה'. צריכים לדייק את המלים, כי עליהן השאלה. ולפי הרמ"א, זה אינו קשור למנחה, אלא 'עד חצות'. א"כ שאל השואל, איך ההלכה למעשה לדין התימנים? כי הספרדים נוהגים בזה למעשה כדעת הרמ"א.

דרך אגב, צריכים לדעת, הרבה ספרדים בזמננו אומרים שהם הולכים כדעת מרן, כבר דיברנו על כך בזמנו ומוצ"ק בהעלותך היתש"ע, שכבר בדקו ומצאו כי בשו"ע חלק או"ח, ישנם למעלה מאלף דברים, שהספרדים אינם נוהגים כדעת

הראשונה. זהו תורף דבריו. מובא בספר לדעת בארץ דרכך, שבזמנינו נשים גם אחרי שנה ראשונה, צריכות ריצוי כל הזמן, בכל אופן רובן ככולן, [ש"ע המקוצר שם הערה י"ד]. אלו דברים שצריך לשננם ולקיימם.

אמרתי זאת רק ב'ראשי פרקים' ממש, כדי שהדבר יהיה למזכרת בין עינינו. וזאת למרות שישנם פה גם כמה בחורים רווקים, כיון שנודע לי הוראת אחד הגדולים בזמנינו, שכבר עכשיו הם צריכים ללמוד זאת, בכדי לדעת כיצד להתנהג לכשיתחתנו. כדאי שיהיה להם בסיס טוב מוקדם יותר. אבל גם מי שכבר 'איחר את הרכבת', תמיד אפשר לתקן.

[במוצאי שבעת ימי האבל למרת ר' גדסי, שלשמה הוקדש שיעור זה כנז' לעיל, אמרתי בדרשה לכבוד סעודת ההבראה, שהתקיים בבית המשפחה במושב גאולים, שמשפחת גדסי נקראת כן, ע"ש העיר גדס בדרום תימן, סמוך לעיר תעיו. ונדע לי שהיה שם בכפר גדס, פתגם מקובל אצל היהודים, כי האשה היא האור של-בית, אך אסור לגלות לה זאת. הוספתי שזה נכון בתימן, שהנשים היו כנועות מאד, ממושמות, צנועות ביותר בירכתי הבית, כל כבודה בת מלך פנימה, ובעצמן היו אומרות, אני בסך-הכל אשה, ומה אני שוה? (בתמנית, 'אנא מרה, וַיֵּשׁ אֶסּוּא'). אם יגידו לאשה זאת, תקבל שחצנות. לכן זה נשאר סוד בין הגברים, שאסור לגלותו לנשים. אך כיום כיון שהן בלא"ה שחצניות, אדרבה אני אומר שמצוה שהבעל יאמר לה זאת, לכבד אותה, שתרגיש שמתייחס אליה ומעריך אותה. היא זקוקה מאד לכך. ולמעשה זהו מאמר חז"ל במסכת יבמות ודף ס"ג ע"א, במה אשה עוזרתו לאדם? אדם מביא חטים, חטים כוסס? פשתן, פשתן לובש? לא נמצאת מאירה עינו ומעמידתו על רגליו? יב"ן].

מרן. וזאת רק בחלק או"ת, וכבר אינני מדבר על יתר חלקי השו"ע. דרך אגב, הרבה דברים שהם אינם נוהגים כדעת מרן, דוקא אנחנו עושים כמותו.

גם בנד"ד, הם נוהגים כדעת הרמ"א, עד חצות. א"כ, מה אנחנו התימנים נעשה? כתוב, 'עד תפילת המנחה', השאלה היא, מה הפירוש עד המנחה? צדדי הספק הם, האם כוונתו עד התחלת התפילה ממש, או עד זמן המנחה. דהיינו, האם צריך שיתחילו להתפלל מנחה בפועל, כשיתחילו לומר 'למנצח', או 'זהו רחום', או ישנם כאלה האומרים את פרשת העקידה לפני כן. או שהכוונה היא, מעת 'זמן מנחה', ולא צריך שבפועל יתפללו מנחה, אלא שכבר ראוי להתפלל מנחה. יתירה מכך, הרי ישנה מנחה גדולה, וישנה מנחה קטנה. גם בכך יש לדון, האם הכוונה לזמן מנחה גדולה, או לזמן מנחה קטנה. מנחה גדולה היא חמש וחצי שעות לפני הלילה, ומנחה קטנה היא שעתיים וחצי לפני הלילה.

האמת היא שמלשון השו"ע נראה, כפי שהעלה כת"ר בשע"ה, שרק משמתחילים להתפלל תפילת מנחה יושבים על הכסאות. בשע"ה כתבתי במפורש, כדי שלא תהיה טעות, 'עד שמתחילים להתפלל תפילת מנחה', א"כ ברור שלא מדברים על זמן מנחה, אלא כשבפועל מתחילים להתפלל מנחה. והוא מביא, שמצא לזה כמה ראיות מהפוסקים, כגון בעל מטה משה שכתב, במנחה יושבים על הכיסאות, לובשים טלית ומניחים תפילין ומתפללים מנחה. משמע מלשוננו, שהכוונה לתפילת מנחה בפועל, וזהו חלק מדין תפילת מנחה. וכך נראה מפשטות הַמְּדַבְּרִי במסכת מועד קטן, והגהות מימוני שהובא בבית יוסף, שזהו מקורו של השו"ע, ופירוש 'עד תפילת המנחה' משמע, זמן התפילה ממש.

והוא ממשיך וכותב, בדין זה רבתה המבוכה בבית הכנסת דידן 'בית מהרי"ץ והרש"ש' זיע"א בק"ק נתיבות, האברכים העלו צדדים לכאן ולכאן בכמה אופנים שמסתעפים מהלכה זו, ואבקש אם יוכל לפנות מזמנו היקר לפשוט לנו את שלשת השאלות. א' קיים אצלנו מניין לתפילת מנחת ת"ב בזמן מנחה גדולה, ולפי הכתוב בשע"ה 'עד שמתחילים תפילת מנחה', ולא כתוב איזה מנחה, אם כן לאו דוקא מנחה שסמוכה לערבית, ולכן מותר לשבת אפילו ממנחה גדולה. אבל לדעתי זה לא דיוק, משום שיש לדחות כי לא נחת בשע"ה לדבר באופן שלא מצוי בקהילותינו. דהיינו, נכון שבשע"ה לא כתוב איזה מנחה מדובר, אבל זה בבחינת 'דיבר הכתוב בהווה', שבד"כ בת"ב מתפללים מנחה וערבית סמוכות, אם כן אין הכוונה למנחה גדולה. מכל מקום יש להסתפק בלשונות הפוסקים, האם היתר ישיבה ע"ג כסא הוא דוקא במנחה הסמוכה לערב, או שהדבר תלוי בתפילת המנחה גרידא.

שאלה שנייה, ישנם הבאים לבית הכנסת כדי ללמוד זמן רב קודם המניין השני של תפילת מנחה הסמוכה לערבית, האם נאמר להם, כיון שבפועל עוד לא התחלתם תפילת המנחה, אסור לכם לשבת ע"ג הכסא, למרות שהגיע זמן מנחה קטנה שזה לפני השעה חמש בצהריים. ומשום מה, נראה בעיני הציבור כדבר מחודש ומשונה, שאומרים להם שאסור לשבת על הכסא, אלא צריך לשבת על הקרקע. ועוד שרגילים לסדר הספסלים מיד לאחר סיום קריאת איוב. כבר הרימו את הספסלים, והלכו לבית לנוח. וכשחזרו לבית הכנסת כבר כל הכסאות מורמים. לכן נראה להם מוזר, שעכשיו הם צריכים להוריד בחזרה את הכסאות.

שערי יצחק – השיעור השבועי

הצבי וכו', ולהציע בקרקען מחצלאות כדי לישב עליהם. ובערי אדום, דהיינו באירופה, יושבין בה על הכסאות. בזמנו של רמב"ם, ברוב הארצות ישבו על הקרקע. א"כ אין הבדל בין כל השנה לבין ת"ב, אם בלאו הכי ישבו על הקרקע. ממילא השאלה, איך נעשה כיום כאן בא"י.

דרך אגב, כפי שאמרתי, הם ישבו על הקרקע, לא בגלל שלא היתה להם אפשרות אחרת, אלא כפי שכותב בעל אבן ספיר וחלק ראשון פרק כ"ה דף נ"ז], ישיבתם בבית הכנסת כבבתייהם הוא על הארץ, ורגליהם כפופות תחת ירכותיהם, מה שנקרא 'ישיבה מזרחית', ראשי העדה ואציליה יושבים סביב סביב אצל הקירות על יריעות קשים או עורות כבשים ועזים, והאחרים יושבים שורות שורות לרגליהם. וכל הרוצה לשבת על יריעה, מביא עמו עור כבש או עז תחת אצילי ידיו וישב עליה, ומחזירה עמו בצאתו. כך כתב לגבי ארץ תימן. ובהמשך, כשהגיע בעל אבן ספיר לעיר עדן, הוא כותב [בחלק שני פ"ד], זה מקרוב בנו ברחוב היהודים בית הכנסת חדשה גדולה ונאה, בניין יפה מאד, מחזקת כאלפיים איש וכו', שבתם בבית הכנסת על המחצלאות ועורות הנפרשות על הארץ באדמת קודש [של בית הכנסת], וחולצים מנעליהם מבחוי, חוץ מכבודכם, את המנעלים לא היו מכניסים לתוך בית הכנסת, כמנהגם מאז כבכל ארץ התימן. וזה כשנה עבר עליהם הגביר הנכבד (החכם והשלם) הצדיק הנודע כבוד הרב (בן) דוד ששון מפומב"י, עת הבית-כנסת לא נשלמה בכל תיקוניה, הבית-כנסת היה עדיין בתהליך בנייה, והתנדב להם מאה לירות, לעשות כסאות לשבת, כמנהג שאר הארצות. מאה לירות נשמע סכום עצום. ועשו כסאות גדולות להעמידן אצל הקירות ובתווך. אבל הן עומדות עדיין בחוץ בחצר בית הכנסת, ולא הכניסו פנימה. היו להם כסאות, אבל הם לא הכניסו אותם. כי עָרַב וקדוש להם מנהג קדמוניהם, לשבת על יריעות הארץ. וגם

שאלה שלישית, עוד יש לברר, האם מה שכתוב בשע"ה זה רק מכת דברי השו"ע, או שכך ידוע המנהג, שאף לאחר שחזרו לבתייהם יושבים על הקרקע עד תפילת המנחה ממש. איך נהגו בתימן? האם סברו שצריך לשבת על הקרקע עד תפילת המנחה ממש, ולפי צד זה רוב האנשים הנמצאים בבתיים בד"כ כבר אחרי חצות אכן ישבו על הקרקע, או שישבו על כסא, ואז תהיה הוכחה שמאחרי חצות כבר מותר. ועוד, כיצד ניתן לברר זאת, הרי בתימן כל השנה ישבו על הארץ. ואולי הזקנים שעשו כך, המשיכו זאת גם בא"י, מחמת הרגלם ותרבות חייהם, אך אין זה בתורת מנהג שמחייב את הדור הצעיר שלא הורגל בכך. אם כן ישנה כאן שאלה, כיצד בפועל אפשר לברר את המנהג? כי גם אם נגיד שנוהגים לשבת על הארץ, אבל אולי כל זה בגלל שבתים ישבו בלאו הכי בכל ימות השנה על הקרקע, אם כן הדבר הוא רק הרגל, ואין ראיה שישנו איסור לשבת על הארץ, ויכול להיות שמותר כבר אחרי חצות.

זאת דוגמא, לעניין של מנהג שיש לבררו באופן יסודי. צריך לדעת, כאשר לומדים את המנהגים שלנו, צריך לבררם מיסודם, כי פעמים רבות הדברים השתנו מחמת המציאות, והדבוק דברים לדברים, ונוצרו דברים אחרים. כי מי שלומד את הדברים לעמקם, מבין שהלכה זאת תלויה במציאות מסוימת, ואין ראיה להעתיק זאת כפי שהיא.

ואכן למעשה, כל ההלכה הזאת היא במבוכה, כיון שבתים בכל השנה היו יושבים על הקרקע, לא רק בבית הכנסת אלא גם בבתיים, ולא רק היהודים אלא גם הגויים, כך היתה תרבות החיים שלהם, לא ישבו על כסאות ולא ישנו על מטות. לא בגלל שלא היה להם זאת, אלא בגלל שלא היה נוח להם כך. כפי שהרמב"ם כותב [ספר אהבה הלכות תפילה פרק י"א הלכה ה'], בתי כנסיות ובתי מדרשות וכו', ונוהגין כל ישראל בספרד ובמערב בשנער, דהיינו בבבל, ובארץ

מחזיק יותר אנשים, בשבתם על הארץ זה בצד זה. הם לא היו מעוניינים בכך, וזה גם תופס מקום, לכן הם השאירו את הכסאות בחוץ. לא החליפו שמלותיהם, לא שינו מעשיהם, ולא המירו מנהגיהם. ככל אשר היו עושים, הם עושים. וכך נאה להם ולכל ישראל. לא שינו את המסורת.

שאלה מהקהל: אלו תימנים שהיו בעיר עדן? תשובת מרן שליט"א: כן. עדן, רובם ככולם במקור הם תימנים, רק שנוספו עליהם מבגדאד ומעוד ארצות אחרות.

כותב מהרי"ץ זיע"א בעץ חיים [בדפוס הרגיל, זה בכלל ח"א, מיד אחרי דף ר"ז], ויחלוץ מנעליו וילך לבית הכנסת, וישב במקום הפחות והבזוי, שכך המנהג לשנות מקומו בבית הכנסת, כמו שכתבו הראשונים וסדר היום ז"ל. מהרי"ץ אומר, שאחרי סעודת מפסקת הולכים לבית הכנסת בלי מנעלים, ז'לשבת במקום הפחות והבזוי. דהיינו, כל אדם לפי מקומו הרגיל, יחפש מקום שהוא פחות מכבוד. 'שכך המנהג'. ואעפ"י שהרמ"א בסי' תקנ"ט כתב שאין צריך לשנות מקומו בת"ב, הרי בשו"ע בסוף הלכה ד' הוא כותב להלכה שלא צריך זאת, (מה שקראנו מקודם זאת הלכה ג'), אבל אומר הרמ"א, 'זאין צריך לשנות מקומו בת"ב'. אומר על כך מהרי"ץ, אף על פי שהרמ"א כתב כך, היינו טעמא, דהם בת"ב יושבים על הקרקע, והיא בעצמה השינוי. הרמ"א היה אשכנזי, ובארצות שלהם הרי כל הזמן הם יושבים על כסאות, וכיון שבת"ב הם יושבים על הקרקע, הוי כבר שינוי. דומיא דאבל, שיושב על גבי קרקע. כמו שכתב הלבוש, בטעמו של הדבר יע"ש. מה שאין כן לדידן, דאין נוהגין לשבת בשאר ימות השנה על גבי כסאות, דצריך לשנות מקומו על כל פנים. לדידן, שאנחנו בלאו הכי יושבים תמיד על הקרקע, אם כן צריך בת"ב לעשות שינוי מקום, בכדי להראות שינוי. וממשיך מהרי"ץ ואומר, וזה לשון מס' סופרים פי"ח (ה"ז), יש שמשנין את מקומם, ויש

שיורדים מספסליהם למטה, וכולם מתפללים באפר וכו' עי"ש. אם כן לכאורה, הדברים פשוטים וברורים.

אבל הפלא הוא, על בעל שת"ז, שאינו משמיט את הגהת הרמ"א הזאת. הרי כידוע, דרכו של בעל שת"ז, שבכל מקום שהרמ"א חולק על מרן או שאיננו נוהגים כפי הגהת הרמ"א, הוא משמיט את אותה ההגהה. כפי שהוא כותב בהקדמה [ד"ה הנה אחר], שהוא רצה שהספר יהיה הלכה למעשה, כי מה בצע הלאות אנשים במנהגים שאינם נוהגים אצלנו. בכדי שלא לבלבל את הציבור. אם כן לא מובן מדוע בנ"ד, הוא מביא את הגהת הרמ"א הזאת.

כותב על כך בספר זית רענן על השתילי זיתים, בפירוש 'סביב לשולחנך', שתי תשובות. ושוא אף רבינו המחבר (השת"ז) מסכים לזה, ולא העלה הגהת רמ"א, אלא משום דנפ"מ למקומות שיושבים על כסאות, דאין צורך לשנות מקומו. אי נמי סבירא ליה, דכל שיושב ע"ג קרקע ממש, אין צריך שינוי כלל ודו"ק.

שתי תשובותיו, לענ"ד תמוהות מאד. התירוץ הראשון, הוא נגד שיטת השת"ז בדרך כלל. כי הסיבה שהוא השמיט את כל אותן ההגהות, שייכת גם בנ"ד. א"כ מה פתאום שכאן הוא יכתוב את הדברים בשביל ארצות אחרות? הרי בד"כ, אינו מתייחס לארצות אחרות, כיון שבתוכם כולם, מהצפון ועד הדרום, מהמזרח ועד המערב, אין מקום שבו היו יושבים על כסאות, כידוע.

ולגבי התירוץ השני, נראה מדבריו שהוא מתכווין לדייק את לשון השו"ע [סעיף ג] שכתב, יושבים לארץ. ועל כך כתוב בשת"ז [סק"ח], ומותר לישוב על השק, דאינו אלא מנהג לישוב ע"ג קרקע. דהיינו, היה להם עניין לשבת ע"ג קרקע. א"כ מדוייק במרן, במלים 'יושבים לארץ', משמע לשבת ממש על הארץ. ולכן השת"ז אמר, שלא חייבים לשבת על הארץ

שערי יצחק – השיעור השבועי

על הקרקע, או שלא. הרמב"ן סובר, שזהו אינו חובה, אלא רק מנהג. למרות שהגמ' אומרת [תענית דף ל ע"א] תנו רבנן, כל מצות הנהגות באבל, נוהגות בת"ב. מבאר הרמב"ן [באמצע ד"ה מתניתין מקום], ההיא לעניין מצוות לא תעשה הנהגות באבל (ואף שם לאו בכל מילי. הגהות מימוניות והרא"ש עיין סימן תקנ"ה), אבל כל מצוות עשה שבאבל, לא אליכס, כגון כפיית המטה, אינו נוהג בהם בט' באב, כפי שכבר הגמ' [תענית דף ל ע"ב] דנה בכך ע"ש, והוא הדין לעטיפת הראש, ואין צריך לומר שאינו חייב בקריעה וכו'. בלאו הכי לא נוהגים בזמנינו לכפות את המטה.

בהמשך מעתיק הרמב"ן [באמצע ד"ה ובמסכת סופרים] מתוך מסכת סופרים, וקורעין ומספידין כאדם שמתו מוטל לפניו. ויש שמשנין, ויש שירדין מספסליהן. וכולן מתפלשין באפר. ועל כך כותב הרמב"ן, וכן מאי דקאמר 'קורעין ומספידין' מנהגי נינהו. וכן מקום שנוהגין לשנות את מקומם, שעושים אותו כשבת שנייה של אבילות. ומקום שירדין מספסליהם, עושים אותו כשבת ראשונה. דהיינו, הרי מסכת סופרים דיברה על מקום שלא יושבים על הקרקע כמו בתימן, אלא על מקום שכולם ישבו על ספסלים בכל השנה, וע"ז כתבה שבת"ב ישנם שתי מנהגים. ישנם כאלה ששינו את מקומם, וישנם כאלה שירדו לארץ. וההבדל ביניהם, כי ישנם מחמירים וישנם מקילים. אלה שירדו מספסליהם, עושים זאת כאבילות ממש. הרי האבל בשבת הראשונה, זאת הלכה, צריך לשבת על הקרקע. כמו שנאמר באיוב [ב', י"ג], וישבו אתו לארץ. ויש מן הראשונים [ספר האשכול] מביאים אסמכתא, לגבי ת"ב, כמו שנאמר באיכה [ב', י"ג], וישבו לארץ ידמו זקני בת ציון. לכן הם דימו זאת לגמרי כשבת ראשונה, והצריכו לשבת בקרקע. לעומת זאת, אלה שנהגו לשנות מקומם, לא נהגו עד כדי כך להחמיר, אלא עשו כמו שבת שנייה של האבילות, שהאבל אינו יושב על הקרקע, אלא משנה את מקומו בבית הכנסת.

ממש, אלא אפשר גם לשים משהו שיפסיק ביניהם. לכן אומר בעל 'סביב לשולחן', 'כל שיושב על גבי קרקע ממש, אין צריך שינוי כלל'. נראה שכוונתו לומר, כי מה שהרמ"א כתב ש'אין צריך לשנות מקומו, מדובר על מי שיושב ממש על הקרקע. אם כן, מי אכן צריך לשנות? מי שיושב על גבי משהו אחר. למשל, על גבי שק או כר וכסת.

אבל, גם התירוץ זה אינו נכון, עכ"פ הלכה למעשה לא נהגו כך גם תלמידי השת"ז, כי בתימן גם בת"ב לא ישבו ע"ג הקרקע ממש, אלא ישבו ע"ג מצע, כמו בכל השנה, וכפי שאמרנו מקודם מבעל 'אבן ספיר'. אם כן בעצם, בעל השת"ז, נשמע לכאורה מאד תמוה.

חושבני לענ"ד, כי מהרי"ץ התכווין לחלוק עליו, לאפוקי מדברי השת"ז. דהיינו, מהרי"ץ כתב זאת, בכדי ללמד אותנו, שמה שכתב הרמ"א, אכן לא שייך לדידן. וכידוע, מהרי"ץ בסידור 'עץ חיים', אינו מזכיר בשום מקום את בעל השת"ז, אפילו לא במקום אחד, כיון שהוא לא רצה להיכנס למחלוקת. מאחר ונפרדו דרכיהם בענייני מנהגי התפילות, וכל ענייני או"ח. חוץ ממקום אחד, שבו הוא מזכירו, וזהו במהדורא בתרא של הגדה של פסח. כמ"ש באגדתא דפסחא פרי עץ חיים מהדורא שנייה דף שט"ז אות רמ"ט, לגבי קדיש דרבנן אחרי גמר הסדר. זהו עניין לא משמעותי, ולא קשור. אכן בספרים אחרים, כגון בשו"ת פעולת צדיק, הוא מזכירו הרבה פעמים.

א"כ לשיטת מהרי"ץ, צריך לעשות שינוי. לכן, בארצות שיושבים על כסאות, הם יורדים לקרקע, ובארצות שבלאו הכי יושבים על הקרקע, צריך לשנות מקום. ובשביל כך הביא מהרי"ץ את מסכת סופרים.

עלינו לדעת את דברי הרמב"ן, בספר תורת האדם ופרק עניין אבילות ישנה, שהובאו גם בבית יוסף על הטור [סימן תקנ"ט, ד"ה וכתב הרמב"ן] בנדון דידן, האם ישנה הלכה שחובה בת"ב לשבת

לכך מהרי"ץ כותב, כיון שבת ימין תמיד ישבו על הקרקע, ותמיד על מצע כלשהו, לכך לכל הפחות נוהגים בת"ב להצריך לשנות מקומו.

ובסוף כותב הרמב"ן, וכן נהגו עכשיו. שאילו מן הדין, אין לנו בגמ' שינוי מקום ישיבת קרקע בת"ב כלל, ק"ו מכפיית המטה. דהיינו, אם בכפיית המטה הגמ' אומרת ותענית דף ל ע"ב שהלכה דלא כרבי יהודה, אלא כחכמים, שאין צורך לכפות את המטה בת"ב, א"כ ק"ו שאין חובה לשבת ע"ג קרקע, ולא צריך לשנות את המקום. מצד הדין, לא צריך לעשות כלום. אלא, הדבר הוא רק מנהג. גם לקרוע בת"ב בגדיו, אין שום חובה. א"כ הכל הוא מצד מנהג, מה שנהגו. וכיון שכך, רבים מקילים בזה. לכך למשל, הרי כידוע אבל יושב על כסא פחות מג' טפחים, אבל בת"ב ישנם האומרים, כי אפשר אפילו יותר מג' טפחים, העיקר שיהיה משהו נמוך, שיהיה נראה שאינך יושב על כסא רגיל. כך כותבים בשם החזו"א, שהוא התיר זאת, כיון שמצד הדין לא מצאנו שיעור. אבל ישנם האומרים בהיפך, שצריך כמה שיותר למטה. כך כותב הבן איש חי [פרשת דברים], שהשיעור תוך טפח, כמובא בס' הלכות חג בחג, ענייני בין המצרים, דף קע"ג. והלכה למעשה, כל אחד לפי יכולתו. וכמובן שהדבר חשוב.

אמנם תלמיד חכם אחד מידידנו נ"י, עירער על כל העניין, ואמר לי כי נראה לו, שקדמונינו בתשעה באב, לא עשו בכלל שינוי מקום, ולא שום דבר. וכי כל המנהג הזה, התחדש רק סמוך לתקופת מהרי"ץ והשת"ז. וכיון שהמנהג היה חדש, לכך למעשה המנהג נשכת, לא החזיק מעמד בזמן האחרון בכל קהילות תימן, ולכן לא שינו את מקומם בת"ב. אכן מהרי"ץ כותב, שהמנהג לשנות המקום, אבל הרי בפועל בדורות האחרונים הידועים לנו, לא שינו. וכל בתי הכנסת הידועים, ישבו רגיל.

לדעת, דבר זה אינו נכון. ובכדי לבסס זאת, נראה את לשונו של מארי יחיא בשירי זיע"א, מתוך התכלאל שלו, לפי מנהגי הקדמונים. ומרן שליט"א קורא את דבריו בלשון ערבית, ומתרגם זאת לעברית, וכבר נהגו לקרות ספר איוב כולו, והוא מעניין היום. דהיינו, הרי אין הלכה בת"ב, לקרוא את ספר איוב. אלא, מותר לקרוא איוב, וכן דברי ירמיהו וכדו'. כמפורש בגמרא ובפוסקים. ישנם הרבה דברים שמותר לקרוא בת"ב, אבל נקבע המנהג בקהילותינו, לקרוא את ספר איוב כולו, ומנהג זה קיים עד היום כידוע. אבל בהמשך, מובאים ע"י מהר"י בשירי עוד מנהגים שאיננו מכירים. כגון, ונהגו בני אדם, בעת שאומרים נְפֹלָה עֶטְרַת רֵאשֵׁנו, להוריד את הסודר מעל ראשם. דהיינו, להוריד את העטרות, ולשים אותם על הקרקע. מנהג זה לא נשמע, ואינו ידוע. או איזה דבר מעל ראשם. אפילו אם יש להם רק כיפה וכדומה על הראש. כשקראו בפרק ה' באיכה, הגיעו לפסוק ט"ז, קיימו על עצמם נפלה עטרת ראשנו. וממשיך מהר"י בשירי וכותב, וישבו על הארץ, וזה ראוי. הוא מעיד במפורש, שכך נהגו בזמנו.

רואים א"כ, שקדמונינו אכן נהגו לשבת על הארץ. כי אחרת, מה הוא בא לחדש? הרי בלאו הכי אתם יושבים על הארץ? אלא התשובה היא, לא, הם ישבו בת"ב בלי שום הפסק של כרים וכסתות, ישבו על הארץ ממש, או שהיה הפסק של משהו קטן, שלא הוא ממש חציצה. אלא כנראה שבתקופת מהרי"ץ, כבר לא ישבו על הארץ ממש, כי הדורות נחלשו, הם ראו כי כבר קשה להם לשבת ממש על הארץ, וכיון שסבלו מכך החליטו עכ"פ לשנות את מקומם. אבל יסוד המנהג, נשאר קיים עוד מזמן הקדמונים.

מדוע התבטל המנהג להסיר את העטרה שעל הראש, כשקוראים את הפסוק נפלה עטרת ראשנו? חושבני שהסיבה לכך היא, משום שהיתה בתקופתם גזירת העטרות. דהיינו, שנאת הגויים בתימן כלפי היהודים היתה גדולה

שערי יצחק – השיעור השבועי

המסקנא להלכה היא, כדעת מהרי"ץ זיע"א, שבת"ב צריך לשנות את מקומו. ובזמנינו לרדת מן הכסאות לקרקע. אמנם יש צורך להשלים עוד את הנושא, אך מה שהלב חושק הזמן עושק. וובתשובה כת"י הרחבתי בס"ד בכל העניינים דלעיל ודלקמן. יב"ן.

בכדי לחזק את מנהגינו, לשנות המקום בת"ב, ברצוני להוסיף על דברי מהרי"ץ שכתב, כמו שכתבו "הראשונים" בסדר היום. צריך לברר, על איזה 'ראשונים' מתכווין מהרי"ץ? הרי ראינו שיש רק את דברי הרמב"ן, שכתב כי המנהג לשנות מקום בבית הכנסת. אמנם נראה לענ"ד, כי כוונתו לחכמי תימן הראשונים. כיון שבכל מקום שמהרי"ץ כותב 'ראשונים' בסתם, בד"כ כונתו לחכמי תימן.

ואכן, רבינו יצחק ונה זיע"א, כותב בפירושו לתכלאל כת"י במפורש כדברי מהרי"ץ, סעודה המפסקת, אין אוכלים אלא לחם יבש. ומתעטפים כאבלים, והולכים יחפים לבית הכנסת. ונוהגים לשנות מקומם, כמו שעושה האבל, ויושבים על הקרקע ופותחים במזמור וכו'. אח"כ בשחרית, אותו הדבר, ובשחרית הולכים לבית הכנסת, ומשנים מקומם כמו בערב. ובהמשך כתוב, אחרי תפילת ערבית, כשמשלימים אומרים קדיש, ואין הוא אומר תתקבל. כאן ישנה הערה בסוגריים בכת"י של זקני [סבו של מרן שליט"א] וז"ל, ומנהגנו לומר קדיש תתקבל אחר תפילת ערבית, כדעת מהרי"ץ. על כרחך נראה שזקני מהריק"א זצ"ל הוסיף זאת, כי רבינו יצחק ונה חי כמאה שנה לפני מהרי"ץ. א"כ כיון שמהריק"א לא כתב הערה נוספת על המנהג 'לשנות מקומם' הנז' לעיל, משמע שהסכים שנוהגים לשנות את מקומם. וכן כתוב בסידור שיח שפתותינו, הנדפס בזמנינו, לפי מנהגי העיר רדאע, בליל ת"ב יושבים ע"ג קרקע בשינוי מקום, גם בשחרית ומנחה. אם כן, יש לנו עדות לכך, עד הדור האחרון. אמנם בעיר צנעא, כבר לא שינו את מקומם, ולדעתי הסיבה לכך היא, משום

מאד, ולכן הם השפילו את כבודם, וגזרו עליהם שלא ללכת עם העטרות. הם לא יכלו לסבול זאת, לראות שיהודי ההולך עם כובע מכובד. 'עטרה' פירושו, הכובע שעל הראש. מצנפת כגון הידוע מן התמונה של הגרי"ח בעל בן איש חי. כמו שכתוב, עוטר ישׂרָאֵל בַּתְּפָאָרֶה. 'עוטר' הוא מלשון מקיף, כמו שנאמר [שמואל א', כ"ג כ"ו], עֹטְרִים אֶל דָּוִד וְאֶל אֲנָשָׁיו. 'עוטר' היינו מקיפים. על כך רומז רבינו שלום שבזי זיע"א באחד משיריו [איומה בהר המור, עלי לך ובשרי], מהתל עלי דתי, ובוזה לתורתך, והסיר עטרתך. דהיינו, הגויים מהתלים בדת שלנו, ומבזים את תורתנו, וגזרו להסיר את העטרות. לכן התבטל מנהג זה, להסיר את העטרה, כי כבר אין את מה להסיר.

שאלה מהקהל: אולי הכוונה ל"מַצֵּר" סביב הראש כפי שנהגו? תשובת מרן שליט"א: בדורות הראשונים היו כובעים יותר מכובדים, והיתה אז גם מצנפת. לא "מַצֵּר", שהיא מטפחת – בד פשוטה. האמת היא, כי מהר"י בשירי זיע"א כותב, להסיר כל דבר מהראש. ולפי דבריו, אפילו כיפה קטנה. אבל אני רק מסביר, למה עניין זה השתנה. כשהיו עטרות, הסירו גם בעלי כיפות אגב. בבחינת לא פלוג. וכל כשאין כבר, נתבטל כל העניין.

במסכת סופרים שהבאנו לעיל, כתוב מנהג דומה וז"ל, ויש שמניחין את תיק התורה על הקרקע, ואומר נפלה עטרת ראשינו. דהיינו, לפני שקראו בתורה, שמו את התיק של"ס"ת על הקרקע, ואמרו 'נפלה עטרת ראשינו' על התורה. אבל כנראה אבותינו לא רצו להשפיל את תיק ה"ס"ת, כי הדבר נראה כביזוי כבוד התורה רח"ל, לכן אבותינו העדיפו להוריד את הכובע לרגע קט, וכנראה הטלית נשארה לכסות את הראש, ובכל אופן אין איסור גילוי ראש אלא כשהולכים כך.

שהשת"ז לא השמיט את הגהת הרמ"א, לכן התבלבלו ונשתכח המנהג שכתב מהרי"ן. אבל בשאר ערי תימן, כפי שרואים מרבינו יצחק ונה, ומזקני מהריק"א, ומהעיר רדאע, ואני מניח שישנם עוד הרבה מקומות כך, שנהגו לשנות את מקומם בת"ב. א"כ המנהג שריר וקיים, אפי' בתורת מנהג וחובה. אמנם בא"י, יושבים ע"ג כסאות בכל השנה, לכן אם בת"ב יורדים לקרקע, יוצאים ידי חובה לכתחילה. בעז"ה בשיעור הבא נענה בפרוטרוט על כל שאלותיו של ידידנו הרב דוד צפירה יצ"ו דלעיל.

עניין הצרות והייסורים והגלויות שסבלו עם ישראל במשך הדורות, גלות תימן קשה מכולן, והשלמת דברי בעל מכתב מאליהו בהסבר גלות עם ישראל בין האומות וכן בארץ ישראל כיום.

בהמשך לעניין שהזכרנו מקודם, שהגויים השפילו מאד מאד את היהודים, צריכים לדעת כך. אנחנו ב"ה בדור שסובל הרבה פחות מאשר אבותינו בדורות הקודמים. ישנן שלשה גלויות, גלות אדום, גלות ישמעאל, וגלות תימן. גלות תימן, היתה היותר קשה מכל הגלויות של עם ישראל, כפי שמצאנו לכך מקורות בכתובים, וכדלקמן.

מקור ראשון, על ארצות ישמעאל בכלל, כתב הרמב"ם באגרת תימן ובשלהי האגרת, ד"ה ואתם אחינו ידוע, לא תעמוד על ישראל אומה יותר אויבת מישמעאל, היא עושה הכי הרבה צרות לעם ישראל, ולא אומה שהרעה בתכלית הרעה, לדלדל אותנו ולהקטין אותנו ולמאוס אותנו, כמוהם. שאפילו דוד המלך ע"ה, כשראה ברוה"ק כל הצרות העתידים לישראל, התחיל לצעוק ולקונן בלשון האומר 'מרעת בני ישמעאל'. ואמר (תהלים ק"ב, ה') אֲוִיָּה לִי כִּי גִרְתִּי מִשָּׁךְ שְׁכַנְתִּי עִם אֱהָלֵי קֶדֶר. קדר אלו ישמעאל. וכן בזוהר הק' (שמות דף י"ז ע"א), אין לך גלות קשה לישראל, כמו גלות ישמעאל. לא נאריך כרגע לבאר, מדוע גלות ישמעאל הכי קשה.

כמו־כן רבינו יצחק ונה זיע"א בפירושו לאשמורות, כותב על הגלות, בזמן הזה אין שמד, אין גזירות קשות, אבל הם מקנטרים אותנו ומחרפים אותנו על המצוות. הראשונים היו נהרגים, והם בכבודם וגדולתם. אבל אנחנו, ידל כבודנו בגויים ושיקצונו כטומאת הנדה, ומכנים אותנו לכלב וחמור וכל דבר טמא. הוא מדבר על תקופת גלות מוֹזַע, פחות או יותר.

בעל שת"ז כותב בהקדמתו [ד"ה הנה אחר], וכל שכן בארץ הזאת ארץ התימן, כי בעוונות הרבים דוחק הפרנסה תולה רצועתו ח"ו שם, ועול מלך ושרים ועול הגלות, אשר בכל ארבעת קצוי הארץ לא נשמע כמוה. מהיכן הוא ידע מה יש בארבע קצוות הארץ? כי באו הרבה אנשים לתימן לביקור וכדומה, וראו את המצב, ואמרו שבארצותיהם המצב הוא יותר טוב.

וכן כתוב בפירוש משכיל שיר ידידות, של מארי יחיא קורח זיע"א, על שירו של רבינו שלום שבזי זיע"א, אֶלֶף אֶלְפֵת קוֹלִי בְּתַרְתִּיב אֶלְמַעְאֲנִי, על המלים שֶׁפָּר יוֹפִי צְבִיָּה סְבִיבוֹתֵי בְּתִימָן, הוא כותב כך, בארץ התימן, תוקף השעבוד לישראל, יותר מכל האומות.

מקור שלישי, כותב הרה"ג יחיא נחום זצ"ל, שהיה כידוע שד"ר של מהר"י יצחק הלוי זצ"ל, אין לך ירוד ושפל, יותר מיהודי תימן. אפילו יקלל אותו הגוי או אם יכהו, לא יאמר לו דבר, אלא ישתוק ויקבל עליו באהבה גזירת המקום ברוך הוא. ואם צעק והרים קולו, מכניסים אותו לבית האסורים וקונסים אותו, ומביאים עדים זוממים, מִהֵם ובהם, לפי שחוק דתם מותר להעיד על היהודים עדות שקר. הדת שלהם מתירה לומר שקר על יהודי שעשה כך, או שלא עשה כך. כדי שיהיו העברים שפלים ובזויים. וכן ממשילים העברי על כל דבר טמא ועל כל דבר בזוי, וכמה עניינים עד אין מספר, ולא יכילו ספרים ומגילות מהצערם האלו, עד ישקיף ויראה ה' משמים.

שערי יצחק – השיעור השבועי

לנו, לאומה אחת מאומות העולם, הם מיד היו עוזבים את הדת שלהם. אבל אנחנו סובלים את כל הצרות, פִּי עֲלֵיךְ הִרְגָנוּ כָּל הַיּוֹם נַחֲשָׁבְנוּ פְּצָאן טְבָחָה [תהלים מ"ד, כ"ג]. אנחנו מחזיקים בתורתנו, דבקים במצוותיו, ולא ביטלנו כלום. כמ"ש כָּל זֹאת בְּאַתְּנוּ וְגו' וְלֹא שִׁקְרָנוּ בְּבְרִיתְךָ [תהלים מ"ד, י"ח], כיעויין גן השִׁבְלִים בפרק הששי.

עם ישראל חי וקיים, למרות כל הקשיים. כי אנו מאמינים ויודעים, כי אף שהם מצליחים ויש להם עושר, והם שולטים עלינו ומשעבדים אותנו, אבל האמת היא, שאנחנו העם הנבחר, זה רק עניין של זמן, ובסופו של דבר אנחנו נתגבר על כולם, בזכות שיש לנו עוז רוח ואמונה, שאנו יותר חשובים מהגוי השליט, כי האמת היא שהוא נחשב כאפס וריק, והתורה שלהם היא שקר, ורק התורה שלנו היא האמת. ממשך בעל המכתב מאלהו וכותב, כי לכן הם אשר עומדים בנסיון הגלות, וב"מבט התוכני", הכוונה לפי המציאות האמיתית והפנימית, הם כבר גאולים מהגלות, כיון שהסביבה לא משפיעה עליהם כלל. אך אלה שכן מושפעים מסביבתם, ורוצים להיות כאחד מהם או להשתוות להם ולו גם במקצת, יהודי שהולך להיות כמו הגויים, הוא מושפע מהם ומידמה אליהם, ואפילו אם לא ישתוו במעשיהם, אבל יושפעו בליבם מהשקפותיהם, אלו אינם עומדים בנסיון הגלות. אדרבה כל יום ויום, הולכים ושוקעים יותר ויותר בחשכת הגלות, ומתרחקים מן הגאולה ח"ו.

דבריו נאמרו גם על מצבינו כיום בא"י, כאשר אנו תחת שעבוד של ערב־רב. כותב זאת המכתב מאלהו [עמוד 217], כי בזמן 'עקבות דמשיחא', נשמות 'ערב־רב' מעורבות בישראל, וגלות השכינה היא תחת יד חצופי ישראל, לא תחת הגויים, אשר שורש טומאתם העיקרי הוא החוצפא כלפי שמיא, מדת עמלק.

מוכח אם כן, שגלות תימן סבלה בגלות הרבה יותר מכל קהילות ישראל, ובודאי ישנה סיבה לכך, לא לחנם גזר עלינו הקב"ה שנסבול, 'נסתרות דרכי ה'.' ועלינו להתבונן מה זאת עשה אלדיים לנו?

שאלה מהקהל: האם גם בדור האחרון, התימנים סבלו יותר מכולם?

תשובת מרן שליט"א: כן, הרי הרב יחיא נחום זצ"ל, היה ממש בתקופה האחרונה. למרות שישנם לפעמים מצבים טובים, כפי שהיה בצנעא, יש זמנים שהיה המצב קצת טוב, מפני חסידותו של האמאם כידוע. אבל במקומות אחרים, 'מאן דכר שמיא'.

בשיעור שעבר, הבאנו את דברי המכתב מאלהו וח"ג עמוד 207, על עניין גלות עם ישראל. הוא מסביר, כי אין להביט על הגלות במבט שטחי, שישראל נמסרו לידי גויים השולטים בהם ומשעבדים ומענים אותם. אלא עיקר הגלות, היא עניין רוחני. דהיינו, הרי אמנם נאמר עלינו 'אתה בחרתנו מכל העמים', אבל מצד שני אנו רואים, איך הגויים הסובבים אותנו מצליחים ומתחזקים, למרות שדרכם הפוכה מהקדושה והרוחניות. אך זה הוא איפוא המבחן הקשה של הגלות. אלו אשר מחזיקים בעוז באמונתם ובדבקותם בתורה, ומכירים שהתכלית והנצח הם בחלקם. וכל הסובב אותם, הצלחתם היא אך נראית לעין, והינה זמנית בלבד. יהודי מאמין, יודע איך עוברים את הגלות. כמו שאנו אומרים בתפילה, 'מִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ, בעוה"ר אנו חייבים לסבול את כל הצער וההשפלה והצרות האלה, בכדי להתם עוונותינו ולכפר פשעינו, כי 'אַשְׁמִים אֲנַחְנוּ'. אבל בעזרת ה', לבסוף יתקיים בהם מאמר הכתוב, הִמָּה פָּרְעוּ וְנִפְּלוּ וְתִהְיֶה כִּי, ט"ו.

כותב אחד מחכמי תימן הראשונים זיע"א, לפני מאות שנים, דבר ממש מזעזע, אילו הקב"ה היה עושה 'עשירית דעשירית' מהסבל שעשה

וזה לשון הגר"א [בביאורו לתיקוני זוהר חדש דף ל"ז ע"ב], ערב־רב שבישראל הן עמלקים, כמו שכתוב בזוהר [בראשית כ"ה ע"א]. ומובא שם, שבערב־רב ישנם כוחות של חמש אומות, ראשי תיבות נג"ע ר"ע, והעיקר שבהם הוא עמלק, ע' האות הראשונה. השלטון על העם הקדוש, נמסר בידי ערב־רב, כמובא בהגר"א [תיקונים מזהר חדש כ"ז ע"ג] הערב־רב שהן רישא דעמא קדישא בגלותא בתראה, שנאמר ואיכה א', ה' ה'ו צְרִיָה לְרֵאשׁ, וכמו שכתוב ברעיא מהימנא וכי תצא דף רע"ט ע"א].

בספר אבן שלמה להגר"א [פרק י"א בהערה ה'] כתוב, ונקראים נג"ע ר"ע, ר"ת, נפילים, גיבורים, עמלקים, רפאים, ענקים. הוא מסביר את האופי של הערב־רב. נפילים, הם הרודפים אחר התאוה, כמ"ש [בראשית ו', ד'] הַנְּפִלִים הָיוּ בְּאֶרֶץ פְּיִמִים הָהֵם וְגַם אַחֲרֵי כֵן אֲשֶׁר יָבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹדִים אֶל בְּנוֹת הָאָדָם וַיִּלְדוּ לָהֶם. גיבורים, הם אנשי השם, שבונים בתי כנסיות ומתנדבין תכשיטין לס"ת, לעשות להם שם. זהו דבר מדהים. המקור לכך הוא בזוהר חדש פ' יתרו [דף מ' עמוד א'], תוֹעֵבֶת י"י פֶּלַ גְּבַה לֵב [משלי ט"ז, ה'], כל טבין דעביד, למעבד ליה שם. אנשים אשר בכל טובה שלהם, הם מחפשים לעשות לעצמם רושם. ואיהי מאלין דאתאמר בהון [בראשית י"א, ד'] הָבָה נִבְנֶה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֵאשׁוּ בְּשִׂמְיִם וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם, אלין אינון דבונין בתי כנסיות ובתי מדרשות מממוניהון, וכולא למעבד להון שם, ולא לשמא דה'. ובהמשך דברי ספר הזוהר הק' שם, כתוב עליהם דברים קשים מאד.

בהמשך ההערה באבן שלימה כתוב, עמלקים, הם ראשי ישראל בגלות כלי חמס וגזולים לעניי ישראל, ועליהם נאמר [איכה א', ה'] הָיוּ צְרִיָה לְרֵאשׁ [תיקוני זוהר חדש דף ל"ז ע"ב]. רפאים, הם שמתרפים לעשות גמ"ח וצדקה עם בעלי תורה. ענקים, הם המזולזלין בת"ח [תיקוני הזוהר דף צ"ז ב' ג']. וכל עז פנים ורשעים שבדור, הם מגלגול נשמתן של ערב־רב ובני קין. וכל

הגלות והצרות וחרבן ביהמ"ק, הכל ע"י מה שקיבל משה לערב־רב, שהוא סבור שהם גרי צדק מצד הטוב, שעליהם אמרו במסכת פסחים דף פ"ז וכו'.

הרב דסלר זצ"ל, בעל המכתב מאליהו ממשיך וכותב [עמוד 218], זה הוא הנסיון שלתוכו הוטל עם ישראל בעיקבות דמשיחא, הוא מדבר על לפני עשרות שנים, בעת שהקימו את מדינת ישראל. אז דבריו נאמרו. אבל למעשה, המצב כיום הוא גם אותו הדבר, ואדרבה זה הולך ומתברר בצורה מוחשית יותר. ה' יתברך משיב יהודים רבים לא"י ושולטים בה, ופורקי עול התורה מתגאים כאילו הם עשו ופעלו זאת בגבורתם, וככל שתגדל גאותם תגדל חוצפתם, ויגבר רצונם להשליט את האפיקורסות ח"ו. ובעמוד 217 הוא כותב, בכח גאותם ושלטונם, מנסים הם להשפיע בהשקפות טמאות אפיקורסיות של 'כוחי ועוצם ידי', ועומדים בחציפות ובעזות כנגד האמונה, התורה ועבודת ה'.

זהו הנסיון האחרון של גלות השכינה, הנסיון הקשה ביותר. אם נכיר את הנסיון הזה בכל היקפו, נדע את התפקיד שהטילו משמים על תקופתנו, להתחזק נגד הדעות החמריות הכוזבות, ולהכיר כי טעות גמורה היא בידי אלה הטוענים כאילו שאנו עשינו את שלנו, באנו לא"י, לחמנו עליה, והננו שולטים בה, וה' יתברך כבר יעשה את שלו, ובמשך הזמן ירבו אמונה ויראת שמים. אולם עלינו להכיר, כי הם מחליפים את מה שבידי ה', ואינו בתחום בחירתנו, כי הרי 'ה' איש מלחמה', הנצחון הוא של הקב"ה, וידיו פעלו כל זאת, במה שמוטל עלינו לעשות, ואינו בידי שמים, כי 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים'. אתה צריך לחזק בכך את האמונה, והם חושבים בדיוק ההיפך. העומדים בתקיפות ובגבורה נפשית בנסיון הקשה הזה, של־דעות הכוזבות 'כוחי ועוצם ידי', ואינם מתפעלים ומושפעים

שערי יצחק – השיעור השבועי

השלימה כדאיתא בגמרא [וימא דף פ"ו ע"ב]. כמו כן הוא בכללות האומה וכו'. לכן צריך לבוא דוקא לאומה מסויימת, שהיא המקולקלת ביותר באותו העניין, בכדי שנתגבר על אותו החטא. כאשר יחטאו, הנה כשתתמלא סאתם, ומן השמים יכריעו שאין תקוה שיתעוררו לתשובה בהתעוררות עצמית, אל רק ע"י עונש הגלות, אז דרכי ההשגחה הם להעמידם בניסיון אותו חטא עצמו אשר נכשלו בו, שיגלו למקום אשר שולטים בו אותם היצרים. כי אז יש תקוה, שע"י כך יבחינו בחסרונם, ויתעוררו לתקן ולהשלים את עצמם בתשובה. ואם יפרשו מן חטאם דוקא במקום זה, אשר יצר זה שולט ומתגבר בכל הסביבה, אז תשובה כזו היא פנימית ואמיתית, והיא עוקרת את שורש החטא מלב עם ישראל לגמרי, ומתקנת בשלמות את הפגם ואת החיסרון שהיה במ ע"ד כה. זהו חידוש נפלא.

לפי דבריו, שצריך לתקן את אותה המדה של אותה האומה המקולקלת שבתוכה הקב"ה שם אותנו, מדה כנגד מדה, א"כ גלות תימן, אשר השפילה מאוד את היהודים, לכן נראה לפי עניות דעתי, כי אנחנו צריכים לתקן את המדה הזאת, ולעשות בדיוק ההיפך מהם, ושכל אדם יכבד וירומם את רעהו, ולא ישפיל את השני ח"ו. כי המדה הזאת, גרועה אצלם יותר מכל האומות, שהשפילו את היהודים בתימן יותר מכל הארצות כנז"ל, ולכן הדבר הוא סימן והוכחה, כי מדה זו פגומה אצלנו. ואם לא נעשה כך, נישאר בגלות. כי זהו החטא שלנו, ובכך התיקון שלנו. עניין זה איום ונורא מאד למתבונן.

לעומת זאת, יש לנו את המעלות של יהדות תימן. כידוע, אין כמו יהדות תימן, ששמרה על המסורת ועל כל המנהגים השרשיים, כגון בעניין נוסח התפילה וספר התורה, וכן מסורת המבטא הנכון של לשון הקודש, וכו' וכו'. לכן נראה לפי דעתי, כי גם במדה הזאת עלינו להתחזק. כפי שישנם יהודים הרוצים להידבק

מחוצפת הכפירה, ולא מתבטלים כלפיה כלל. אלא אדרבה, מתחזקים באמונתם, ואינם זזים מהשקפת התורה וחז"ל כמלא נימא, ומתמסרים לגמרי לעבודה פנימית בתורה ובתפילה ויראת שמים, הם אשר יזכו לגאולה השלימה על ידי משיח צדקנו במהרה בימינו. להם יתגלה שוב האור העליון של ההיכרות הבהירות, ידיעת האמת לאמיתה, אורו של גן עדן, ויתוקן כל החושך וההסתר שהיה מתעבה והולך מאז חטא אדם הראשון, ויזכו לסוף התיקון דלתתא שבעולם הזה, ולגילוי כבוד הדר מלכות ה' בשלימות בעולם הבא, מלכות דסלקא לעילא. דבריו חשובים מאד. מובן שצריך להתרחק כמטחוי קשת מהתקשורת שלהם, להתעלם מכשיריהם הטמאים, להיכנס לתוך תיבת-נת. להסתופף בחצרות בית ה'.

בעמוד 209 כותב המכתב מאליהו, לכל אומה, מדה מיוחדת לה וכו'. ישנם שבעים אומות, ושבעים מדות. כל אומה שהביא הקב"ה את עם ישראל לגלות בתוכה, לא לחנם הם גלו דווקא לשם, כי הם צריכים להתגבר על המדה שהגויים האלה הכי נגועים בה. הניסיון העיקרי של הגלות בקרב אותה אומה, הוא לעמוד כנגד השפעתה, הלך המחשבות ודרך החיים שנוהגת בו, ולהחזיק בתוקף ובעוז רוח בדרך התורה ובעבודת ה'. שינויי אופי הגלות, מקבילה לתוכן החטאים אשר בהם נכשלו ישראל. זו היא הדרך, אשר בה יוכל להיות התיקון השלם לאותם החטאים, ולהיטהר לגמרי מזוהמתם. למשל, בני אדם, הם רוצחים כי הם גאותנים, אינם מסוגלים לסבול את מציאות השני. ולכן עם ישראל צריך לתקן זאת, כי הוא חטא באותו עניין. אף היחיד שרוצה לחזור בתשובה, הנה כאשר יזדמן לו מצב המעוררו לאותו חטא, ואז הסתת היצר גוברת ומתחזקת, והיה אם יעמוד בתוקף כנגד רצונו ולא יתפתה ליצרו הרע, בזה הוא עוקר לגמרי את פגם החטא, ומטהר את נפשו מזוהמתה, זוהי התשובה

לגויים, כפי שכתב בעל מכתב מאליהו, אלו אשר מושפעים מסביבתם, ורוצים להיות כאחד מהם, כמו כן ישנם תימנים הרוצים להידמות לעדות האחרות שבסביבתם. כגון, תימני שרוצה להתעטף בטלית מורמת על הכתפיים כמו אשכנזי, כי לא נוח לו כך. העיטוף האמיתי, כמו שדיברנו בעבר. וכן תימני הרוצה לבטל את התרגום. וכל כי האי גוונא. אנחנו מושפעים ונמצאים ב'גלות דגלות', ולכן חובה עלינו לשמור על המסורת, ולתקן את המדה הזאת. כמובן שאי אפשר להשוות ממש ח"ו בין שני המושגים, הכוונה היא רק ב'זעיר אנפין', שאנחנו ב'גלות דגלות'.

דברי מרן שליט"א בעניין הבחירות לרשויות המקומיות, ובפרט בעיר אלעד ובעיר בני ברק.
השבוע אי"ה, יתקיימו הבחירות לעיריות ברחבי הארץ, והקב"ה זיכה אותנו, שיש לנו שני ערים שבהם ישנם נציגים תימנים. ברוך ה', למרות שאנחנו בעוה"ר בגלות בתוך גלות, ולצערנו אנו המושפלים והמקופחים ביותר, בדברים הכי פשוטים. המצב כיום, גרוע מאד, והוא דומה למצב שהיה פעם בעיר צפת.

החתם סופר כותב בדרשותיו וח"ב, דרוש הספד, דף ש"צ, ד"ה ונשאר, על החרבן הידוע שהיה בצפת וסביבותיה בגלל רעידת האדמה שהיתה שם לפני כמאתיים וחמשים שנה. אז היו בצפת הרבה ת"ת, צדיקים ואנשי מעשה. אבל בני ישראל יפים הם, והעניות מנוולתן. זאת לשון מליצה, על-פי הגמ' במסכת נדרים ודף ס"ו ע"א, 'בכה רבי ישמעאל ואמר, בנות ישראל נאות הן, אלא שהעניות מנוולתן'. והיא המביאה שאין שלום ביניהם, כולה קטטות ומריבות שנאת חנם ומלשינות, ולא נשא הארץ לשבת אותם. הפירוש של 'העניות מנוולתן' הוא, שמחמת עניותם הם רבו על הכסף, וכל אחד רצה לקחת רק לעצמו.

אמנם פעם היתה עניות, אבל כיום יש עושר, מוציאים כ"כ הרבה תקציבים, אפילו רק על

המודעות של הבחירות. ברוך ד' לא חסר כסף לפרסומת וכדומה. ואעפ"כ, לא מוכנים לתת לנו אפילו את 'כבשת הרש', אפילו לבנות בתי כנסת לא נותנים לנו. אם העולם היה מתוקן, והכל היה נעשה עפ"י התורה בצדק וביושר, כל אחד היה מקבל את מה שמגיע לו. אבל כיום, כל אחד אומר "כולה שלי", ואף אחד לא מוכן לתת לשני.

לכן אנחנו התימנים נמצאים במצב, שמוכרחים לצאת בעצמנו לבחירות לעיריה. למרות שאין לנו שום דבר כנגד אף אחד, אבל מצד שני, אף אחד לא ידאג לנו. 'אם אין אני לי, מי לי'. לכן אנחנו חייבים להיקהל ולעמוד על נפשנו, בעיר אלעד וגם בעיר בני ברק, כי ישנו ציבור גדול וטוב, 'מסלתה ומשמנה' של עדתנו הקדושה, תלמידי חכמים ובני תורה, ברוך ה'. אבל חייבים שיהיו נציגים משלנו בעיריה. בעיר אלעד, זכה ידידנו המפורסם רבי ברק צברי הי"ו לעמוד בראש 'רשימת ישי', ובבני ברק זכה ידידנו הנציג התימני שלנו רבי יואב שלם הי"ו לעמוד במקום הרביעי ברשימה חדשה. יש שם ארבעה נציגים, והראשון והרביעי הם תימנים. אם נזכה שיהיו ארבעה נציגים או יותר, מה טוב, אבל גם אם לא נזכה לכך, ככל שיצביעו יותר, זהו דבר חשוב ומחזק ביותר, כי הדבר מראה על כח הציבור שלנו והיקפו, והם יכולים לקבל תפקידים אחרים, אפילו אם לא נציגות בעיריה.

לכן חשוב מאד, שהציבור יתלכד כולו, כאיש אחד בלב אחד, לפעול לטובת המטרה הזאת. כי מצב העדה התימנית כיום, הוא גרוע ביותר, במבחינה ציבורית, ומבחינה ארגונית. אפילו מבחינת בניית בתי כנסת, ומבחינת החזקת המסורת. כל-שכן מוסדות-תורה, תשב"ר, בתי מדרשות, קופות חסד וכדומה.

דרך אגב, שמעתי חידוש מעניין, אני מקווה שהוא נכון, שמעתי כי הבנים של הגאון הרב עובדיה יוסף זצ"ל, שינו את דעתם בנושא

שערי יצחק – השיעור השבועי

ברצוני לומר לכם עוד, בקשר למה שאמרנו למעלה. לפני כעשרים שנה, פעם אחת כשהלכתי לכולל, זה היה ביום ראשון שלפני חג פורים, עצר לידי פתאום רכב, והנהג יצא ואמר לי, 'שמעתי אתמול (את הרב עובדיה יוסף) בלוויין, הוא אמר שאסור לקרוא בספר תורה תימני את פרשת 'זכור', רח"ל. אמרתי לו, 'אם הספרדים יגידו שאסור לקרוא פרשת זכור בספר תורה תימני, אנחנו נפרסם שאסור בכל השנה לקרוא בספר תורה ספרדי, כי הוא פסול, שהרי הספר המדויק של 'בן אשר' מארס צובא, מוכיח את המסורת שלנו, למרות שהוא לא מתימן. ובספרים שלהם בעבר, כך היה. כל מי שמודה על האמת, יודע שכך הדבר. לכן, עדיף שנשב כולנו בשקט. אתם אל תגידו כלום, ואנחנו לא נגיד כלום. אולי כעת הם כבר עיכלו את הדברים האלה.

בודאי זהו רצונו של הגר"ע יוסף זצ"ל בשמים, עכשיו הוא כבר בעולם האמת, למנוע חילוקי דעות, לסלק קטיגוריא שלא תהיה בין תלמידי חכמים. [נודע לנו שהמלים האחרונות שכתב בספרו על הלכות שבת הן, ועיין שו"ת עולת יצחק ח"א סי' נ"ה. כנדפס בספר חזון עובדיה שבת חלק ששי דף קנ"ט. הרי זה רמז של צוואה לנצח, שצריך לעיין בספריו של מרן הרב יצחק רצאבי שליט"א. הוספת העורך].

וכי במסורת של האשכנזים יש אמת? לדוגמא, הרי כתוב [בראשית ט"ז, י"ג] וַיִּבְרָא אֶתֶם בְּתוֹךְ וַיִּתֶּן אִישׁ בְּתָרוֹ לְקִרְיַת רְעֵהוּ וְאֵת הַצֶּפֶר לֹא בָתֵּר. הם קוראים במבטא המשובש שלהם, 'זאת הציפור לא בשר'. וכי הציפור לא בשר? הרי ודאי שהציפור הוא בשר? א"כ בודאי שיש להם טעות במסורת.

כמו כן, לא הספקתי היום מה שחשבתי להאריך לדון על עניינים נוספים, כגון מה שלצערנו ישנם כאלה האומרים, כי היום "נוהגים" לקרוא את האות וא"ו כמו האות בי"ת, רח"ל. מה זאת אומרת 'היום נוהגים'?

התימני, והחליטו שהם לא מדברים עלינו יותר. ברוך ה'. הם הבינו, שאסור להם לפגוע במסורת שלנו, אולי הם כבר הבינו שיש לנו יסודות איתנים, ב"ה.

שאלה מהקהל: אולי הם אומרים זאת, בכדי שנצביע להם בבחירות?

תשובת מרן שליט"א: לא נכון, כי הם התחילו לומר זאת סמוך מיד לזמן פטירת אביהם זצ"ל. כנראה שהם החליטו, ש'עושה שלום ובורא את הכל'. בשביל מה צריכים לדבר על ענייני השני? הכי טוב שכל אחד יעשה את שלו.

אבל צריכים לדעת, המצב כיום בכל הדברים, פועל לפי הכלל של 'כל דאליס גְּבַר'. לצערינו, אין צדק ואין יושר. לכן אם הציבור שלנו יהיה אדיש ויתייצב מנגד, מצב מסורת יהדות תימן יהיה יותר גרוע.

דרך אגב, מישהו הראה לי דפים שפירסמו, כתבו שישנם רבנים תימנים שהם נגד הבחירות. דפים אלו הוציאו מהארכיון, מלפני עשרות שנים. וכן המכתב של מארי חיים סינואני זיע"א, כבר אמרתי לכם בעבר [שיעור מוצ"ש] משפטים התשע"ג] שהוא מכתב מזויף, כפי שביררתי זאת עם אלה שמכירים אותו, וגם שזה אינו סגנון הכתיבה שלו בכלל. והנכד שלו מעיד, שהוא בעצמו השתתף בבחירות. [ועכשיו נודע לי מידידנו הרב אלעד יוחנן שליט"א כי נכדיו חלוקים בזה. י"א שהוא הצביע וי"א שהוא לא הצביע]. ובכלל, אין מה להשוות זאת למצב שלנו כיום, כי שם המדובר על הבחירות שהיו בימים ההם. צריך לשים את הדפים הללו לגניזה. תראו כמה כסף השקיעו ובזבזו על מודעות כאלה, עם צבע ועל 'נייר כרומו' יקר, זאת הוכחה שלא חסר כסף ב"ה. אבל במקום שישקיעו את הכסף במקום הנכון, הם רק מבלבלים את העולם, וחבל. היום המצב הוא, שאין עניות, יש כסף, אבל כל אחד רוצה כי כל הכסף יהיה אצלו. רוצים לגזול את 'כבשת הרש'. לכן, מי שחשוב לו המסורת שלנו, שיצביע לרשימות הללו.

מוצש"ק וירא ה'תשע"ד ב'שכ"ה

כבר מדברים שזה מנהג?! לדוגמא, כתוב
יְתַפְּרְדּוּ כָּל פְּעָלֵי אֲוֶן וְתַהֲלִים צ"ב, י"ז, והם אומרים
בשיבוש, יתפרדו כל פועלי אבן, וכי הפועלים
עשויים מאבן? או עושים אבן?

לכן אנחנו חייבים להיקהל ולעמוד על נפשנו,
ואינני רוצה לדבר על דברים מסויימים אחרים.
לכן, טוב שזכינו לכך, ואני מבקש מכל אחד
שביכלתו לעזור, גם בעיר אלעד וגם פה בבני
ברק, לבוא לסייע לטובת הרשימות שלנו. לא
נגד אף אחד, אלא שאם אין אני לי, מי לי?

יהי רצון, שהקב"ה יזכה אותנו שיתקיים בנו
ובכל עם ישראל במהרה מאמר הכתוב, הַאֲמַת
וְהַשְּׁלוֹם אֶהְבּוּ [זכריה ח', י"ט]. ונברך את הנציגים,
ש'חפץ ה' בידם יצלח, ושבעזרת ה' הקטן יהיה
לְאֵלֶיךָ, וְהַצֵּעִיר לְגוֹי עֲצוֹם, אֲנִי י"י בְּעֵתָהּ
אֲחִישְׁנָה [ישעיהו ס', כ"ב]. ועושה שלום במרומיו,
הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל, אכי"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר,
נערך והגה לפי הבנת העורך.
השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו,
הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים,
אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו,
נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר
בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין
בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר
להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א.
הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ,
או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה.
פרטים בטלפון: 050-4140741